

Natuur- en Vogelwacht
"De Alblasserwaard"

ONZE WAARD

ZOMER 2026 www.nvwa.eu

1969

2026

BESTUUR

Voorzitter	Marcel Hoornweg	Oud-Alblas	voorzitter@nvwa.eu
Secretaris	vacature		secretaris@nvwa.eu
Penningmeester	Sjoerd Veerman	Alblasserdam	penningmeester@nvwa.eu
Bestuurslid	Wim Hoogkamer	Papendrecht	w.hoogkamer1@upcmail.nl
Bestuurslid	Nel Welschen	Dordrecht	nelwelschen@outlook.com
Bestuurslid	Linda Manz	Papendrecht	lindamanz1@hotmail.com
Bestuurslid	vacature		

NVWA ONLINE

Website www.nvwa.eu
Mail info@nvwa.eu
www.instagram.com/natuurlijkalblasserwaard/
Zoek op: natuurenvogelwachtalblasserwaard

INLEVERDATA KOPIJ

Herfstnummer 1 september 2026
Winternummer 15 december 2026
Voorjaarsnummer 1 april 2027
Zomernummer 1 juni 2027

CONTRIBUTIES

De contributie voor leden is minimaal €20,00 per jaar. Meer mag, graag!

Jeugdleden tot 18 jaar betalen € 10,00.

De contributie kunt u overmaken op bankrekening: NL 85 RABO 0113 0630 83 ten name van Natuur- en Vogelwacht De Alblasserwaard te Papendrecht. Onder vermelding van: ledenbijdrage.

De vereniging is een IVN afdeling. Voor €12,50 extra bent u ook IVN-lid.

De vereniging is een ANBI-instelling. Giften aan de NVWA kunnen voor u zowel via de giftenaftrek als via de periodieke giften een belastingvoordeel (vermeld RISN:803497180) opleveren.

Ledenadministratie:

Aan- en afmeldingen van lidmaatschap of adreswijziging kunt u doorgeven via info@nvwa.eu of schriftelijk via Postbus 171, 3350 AD Papendrecht.

Voor alle andere betalingen aan de vereniging graag gebruik maken van bankrekening NL 85 RABO 0113 0630 83 t.n.v. NVWA te Papendrecht.

NATUUR- EN VOGELWACHT “DE ALBLASSERWAARD”

De vereniging heeft ten doel: *Het in stand houden en verbeteren van de kwaliteit van het landschap, de natuur en het milieu in de Alblasserwaard en het gezamenlijk beleven daarvan.*

Zij is opgericht op 25 november 1969 en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40321641. Postbus 171 3350 AD Papendrecht. Adres: Matenaweg 1, 3356 LS Papendrecht in het Streeknatuurcentrum.

COLOFON

‘Onze Waard’ is het vier keer per jaar verschijnende verenigingsblad.

Redactie: Tom Kalkman, Dick Markesteijn en Linda Manz.

Redactieadres: redactieonzewaard@nvwa.eu

Opmaak en druk: Vanderperk Groep

Oplage 620

Foto voorkant: Molen De Vriendschap in Bleskensgraaf, Sjoerd Swierstra

INHOUD ZOMER 2026

3 Van de voorzitter	9 Nieuws uit de Boezem	12 Werkgroep scholen:
4 Help ik heb wespen in mijn tuin	10 Botanische parels van	Naar buiten
6 Kleine marters in de polder	Nederland, deel 1	13 Schoolgidsen cursus
8 Witjes en weetjes		14 Open middag NVWA

Van de voorzitter

De zomer is volop begonnen en wel met een hittegolf. Het ergste stuk heb ik echter niet meegemaakt want ik bevond mij in Spanje aan de Costa Brava waar het, vreemd genoeg, een stuk (bijna 10 graden!) koeler was dan in Nederland.

Weer op weg naar huis, zag ik de directe gevolgen van de hittegolf in Frankrijk. Overall was het gras volkomen dor en op sommige plekken leek de natuur tot stilstand gekomen. Op de périphérie van Parijs waren sommige automobilisten behoorlijk gestresst wat niet vreemd is wanneer je met 40 graden in een oud autootje zonder airco rijdt.

Maar niet alleen de mensen ervaren stress door de hitte. Ook vogels hebben er last van, alhoewel ze er iets beter tegen bestand zijn dan zoogdieren. Hildebrand schreef in Camera Obscura in 1839 een treffend stukje om de hitte te beschrijven: “Het was een brandend heete vrijdagachtermiddag in zekere Hollandsche stad: zoo heet en zoo brandend, dat de mosschen op het dak gaapten, 't welk, op gezag der Hollandsche manier van spreken, de grootste hitte is, die men zich voor kan stellen.”

En het klopt, vogels zitten vaak met open bek in de schaduw in een poging om op die manier af te koelen. Maar dit gaat ten koste van het zoeken naar voedsel, en bovendien zorgt het ervoor dat vogels meer moeten drinken. Mede hierdoor zie je het gedrag veranderen. Ze nemen meer risico en komen op plekken die ze normaal mijden, zoals bijv. je tuin, om voedsel of water te zoeken. Menig vogel wordt dan slachtoffer van een predator.

Wij mensen kunnen de vogels dus een handje helpen door vooral water aan te bieden. Zet een ondiepe schaal

Openingstijden Streeknatuurcentrum

Het Streeknatuurcentrum is geopend op:
Woensdagmiddag van 13:00 – 17:00 uur en
Zaterdagmiddag van 13:00 – 17:00 uur
Het bestuur

Opheffen ING rekening

De Natuur en Vogelwacht De Alblasserwaard heeft de ING rekening NL60INGB0001997431 opgeheven per 15 augustus. Enkele leden betalen op deze rekening de jaarlijks contributie. Vriendelijk verzoek om dit te wijzigen in Rabobank NL85 RABO 0113 0630 83. Tevens een oproep aan de leden die nog niet betaald hebben voor 2026, maak graag minimaal €29,- over onder vermelding van uw naam en adres!
Sjoerd Veerman

met water op een verhoging. Zorg dat de waterschaal in de schaduw staat, bij voorkeur in de buurt van struiken of een boom. Zo kunnen ze na een bad snel wegvlugten voor de kat van de burens.

Marcel Hoornweg

Koperwiek in een meidoorn (foto Ad Kraaijeveld)

Help ik heb wespen in mijn tuin!

tekst en foto's: Rick Dekker

De Franse Veldwesp op het bijenhotel

In de lente van 2021 kreeg ik een hoekje van de achtertuin toegewezen om wat plantjes te zaaien én om een insectenhotel op te hangen. Ik was mooi op tijd, want nog voordat de zomer goed en wel begonnen was, hadden de eerste bewoners zich al gemeld: rosse metselbijen. Ze vlogen enthousiast af en aan, de gaatjes raakten snel gevuld, het hotel was een groot succes.

Tot ik op een dag iets veel groters zag vliegen. Slanker dan een gewone wesp, maar duidelijk een maatje groter. Na een snelle check met Obsidentify bleek het te gaan om de Franse veldwesp, een soort waar ik nog niet eerder van had gehoord. Elegant, felgekleurd, met lange bungelende poten tijdens het vliegen, een opvallende verschijning. In 2021 leek het nog om een enkele verdwaalde bezoeker te gaan, maar twee jaar later, in 2023, ontdekte ik een complete kolonie in mijn insectenhotel. Door een gleuf kon je de kunstige papieren raten precies zien zitten en ik werd nieuwsgierig aangekeken door zeker acht paar ogen. Zodra ik dichterbij kwam, doken ze schuw terug in de schaduw. Niet bepaald het gedrag dat je van zo'n indrukwekkende wesp zou verwachten.

Omdat de metselbijgaatjes ondertussen bijna vol waren, hing ik een tweede hotel op. Ook dit werd binnen de kortste keren gevonden, niet alleen door de rosse metselbijen, maar ook door de Franse veldwespen. En ja, dan zit je ineens met twee wespennesten in je tuin. Gelukkig zag niemand het als een probleem, maar werd juist de mooiheid ervan gezien. Ze deden niemand kwaad, wa-

ren fascinerend om te bekijken en bleken eerder schuw dan vervelend.

Inmiddels is de tijd verstreken en de Franse veldwespen zijn er nog steeds. Sterker nog, ze hebben uitgebreid. Ook een nieuw vogelhuisje is in gebruik genomen, wat mooi is voor de observatie, al zullen vogels zich er voorlopig wel niet meer nestelen. Eerder heb ik een nieuwe lens aangeschaft om eindelijk eens goede foto's van deze soort te maken. Makkelijk was dat niet, want ze blijven op hun hoede. Maar met veel geduld en tijd heb ik ze prachtig kunnen vastleggen. Door al dat observeren raakte ik steeds meer gefascineerd door deze soort. Ik wilde weten: wat zijn dit eigenlijk voor dieren?

De Franse veldwesp, *Polistes dominula*, is een sociale wespensoort die voornamelijk in het Middellandse Zeegebied voorkomt. Dankzij het warmere klimaat heeft ze zich de afgelopen jaren steeds verder noordwaarts verspreid. Inmiddels is ze ook in Nederland een vaste gast, vooral in stedelijke gebieden en tuinen met zonnige, beschutte plekkjes. Ze voelt zich thuis in oude muren, onder dakranden, in holle stengels of, zoals bij mij, in insectenhôtels en vogelhuisjes.

In tegenstelling tot de bekende 'gewone wesp' bouwt de Franse veldwesp geen gesloten bolvormig nest, maar een open ratenstructuur van gekauwde plantenvezels, vermengd met speeksel. Het resultaat is een papierachtig nestje, vaak hangend aan een klein steeltje. De kolonies

De Franse veldwesp

Close-up van de Franse veldwesp

zijn bescheiden van omvang, meestal tussen de twintig en honderd individuen. Ze worden in het voorjaar gesticht door een bevruchte koningin die de winter heeft overleefd. Soms werken meerdere koninginnen samen aan een nest, maar doorgaans is er één dominante leider.

Volwassen franse veldwespen leven van nectar, honingdauw en rijp fruit. Ze hebben een voorkeur voor zoetheid, maar voor hun larven jagen ze actief op kleine insecten zoals vliegen, rupsen en bladwesplarven. Daarmee leveren ze ook een waardevolle bijdrage aan het natuurlijk evenwicht in de tuin. De larven worden gevoed met fijngekauwde prooien totdat ze verpoppen tot volwassen wespen, een proces dat zo'n drie tot vier weken duurt.

Opvallend is hun gedrag ten opzichte van mensen. Hoewel ze er imposant uitzien, zijn franse veldwespen

juist opvallend terughoudend. Ze vallen zelden lastig en steken (mij) vrijwel nooit, tenzij het nest direct wordt bedreigd. Wie rustig blijft, kan ze van dichtbij observeren zonder problemen. Het zijn sociale, slimme dieren die met elkaar communiceren via geuren en lichaamstaal en die nauw samenwerken om hun kolonie draaiende te houden.

Wat begon als een nieuwsgierige blik op een insectenhotel, is voor mij uitgegroeid tot een kleine passie. De franse veldwesp heeft me laten zien dat je vaak verder moet kijken dan een vervelend dier dat je bijvoorbeeld kan steken. Juist het bewonderingswaardige zit verborgen in de kleinste, minst verwachte dieren. Waar anderen een wesp zien, zie ik nu een bouwer, een jager, een zorgzame verzorger, en vooral: een wonderlijk stukje natuur in mijn eigen achtertuin.

Aardhommel (foto Rick Dekker)

Kleine marters in de polder

tekst Nel Welschen, foto's afkomstig van freenatureimages.eu

Zoogdieren zie je niet vaak overdag. Meestal moet je het doen met de sporen. Een pootafdruk, uitwerpselen of verblijfplaats.

We kennen binnen de zoogdieren een orde roofdieren. Deze orde kent diverse families. Één daarvan is de familie marterachtigen.

Met diverse soorten: wezel, hermelijn, bunzing, steenmarter, en boommarter, die voor ons gebied van belang kunnen zijn.

De kleinsten daarvan zijn: wezel, hermelijn en bunzing. Omdat zoogdieren al nauwelijks waar te nemen zijn, geldt dat voor de allerkleinsten zeker. En daar wil de landelijke Werkgroep Kleine Marterachtigen (WKM) wat meer aandacht voor vragen. Zij doen dit door onderzoek en ook voorlichting. **Op zaterdag 4 oktober komt deze werkgroep in ons Streeknatuurcentrum om daar een familiedag te organiseren.** Een dag waarop iedereen welkom is en mee kan doen met opdrachten, wandelingen, filmbeelden bekijken en meer. Het exacte programma is nog niet bekend. Houd in de komende maanden de website www.nvwa.eu, sociale media en pers in de gaten. Dan lees je alles over die dag en ook hoe je je kunt aanmelden.

De wezel

Wezel: Het kleinste roofdier van Europa. 13- 23 cm. Heel slank gebouwd, van boven roodbruin en van onder wit. Leeft voornamelijk in landbouwgebieden waar woelmuizen voorkomen. Want dit is zijn favoriete voedsel. Van deze muizen eet hij er dagelijks twee. Dat is een kwart van zijn lichaamsgewicht. Het is een felle jager die

zijn prooi soms tot in de hollen achtervolgt. Bij muizenonderzoek wordt de wezel ook wel in de vangkooi gevonden naast de achtervolgde woelmuis. De wezel zelf valt soms ten prooi aan roofvogels, uilen, reigers of grote zoogdieren. Overdag en 's nachts actief.

De hermelijn

Hermelijn: enige verwarring met de wezel is mogelijk. Maar de hermelijn is duidelijk groter. 21-29 cm. Een duidelijk verschil is ook de zwarte staartpunt. De scheiding tussen de roodbruine bovenzijde en witte onderzijde is bij de hermelijn recht en bij de wezel gekarteld. Hij komt in diverse landschappen voor als er maar voldoende voedsel aanwezig is. De prooien die hij vangt, kunnen soms groter zijn dan hijzelf. Favoriete voedsel: jonge konijnen. Ook wel muizen. De Hermelijn is zowel overdag als 's nachts actief.

Bijzonder om te vermelden is dat de vacht in de winter geheel of gedeeltelijk wit wordt. Het bont van de wintervacht werd vroeger gebruikt voor het vervaardigen van koningsmantels. Het hermelijnen bont kenmerkt zich door de zwarte vlekjes in het wit. Dat zwart zijn de haren van de staartpunt. De Nederlandse koningsmantel is van roodfluweel, afgezet met hermelijnen bont. Voor het eerst gedragen door koning Willem 1 (rond 1800) en daarna nog vele malen toegepast. Koning Willem Alexander droeg hem op 30 april 2013. Het koningshuis houdt duurzaamheid dus hoog in het vaandel!

De bunzing

Bunzing: Het grootste roofdier van dit drietal. 33-45 cm. Hij is donkerbruin met een blonde ondervacht die door de donkerbruine vacht heen schemert. Dat geeft de bunzing een mooie goudbruine gloed over de rug en flanken. Wat opvalt bij de bunzing is het "masker". Op de ronde kop met kleine oren heeft hij een mooie witte tekening. Houdt van een gevarieerd landschap met hagen, bosranden, greppels en water. Kan ook goed zwemmen. Klimmen is niet favoriet. Hij jaagt vooral in de ochtend- en avondschemering. In de winter huist hij vaak in boerschuren en hooibergen op zoek naar ratten en muizen. Ander voedsel is onder andere amfibieën, vogels en eieren, soms fruit. De tamme bunzing is bij ons bekend als de fret. Een populair huisdier. Tegenwoordig wordt de fret ingezet om ratten en muizen te bestrijden.

De onderstaande drie V's vormen samen de basis van het overleven voor de bunzing, hermelijn en wezel.

Voedsel: Het dieet van de marterachtigen is gevarieerd en opportunistisch. Bunzingen voeden zich met een breed scala aan prooien, zoals amfibieën, vogels en knaagdieren. Hermelijnen richten zich meer op kleinere prooien zoals ratten en muizen.

Verbindingen: Goede verbindingen tussen verschillende leefgebieden zorgen voor toegang tot voedselbronnen en tot partners voor voortplanting.

Verblijfplaatsen: Een verblijfplaats moet droog, geïsoleerd, in dekking en bereikbaar zijn. Ook moet er voldoende voedsel in de directe omgeving aanwezig zijn. In een leefgebied zijn altijd meerdere verblijfplaatsen aanwezig.

Om onderzoek te doen naar en zodoende deze kleine marterachtigen te beschermen, wordt onder andere gebruik gemaakt van een **struikrover**, een **sporenbus** en een **sporenplank**.

Wilt u weten wat deze woorden betekenen en wilt u ook meer weten over deze kleine roofdieren, kom dan vooral naar de familiedag op **zaterdag 4 oktober van 10.00-13.00 uur**. De dag wordt gehouden in en om het Streeknatuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht 'De Alblasserwaard'. Matenaweg 1, 3356 LS Papendrecht. Voor meer informatie en aanmelden kunt u tegen die tijd terecht op onze website: www.nvwa.eu.

Witjes en weetjes

ekst Lieske Teeuw, tekening Bram van Vliet, foto via wikimedia

Look zonder look

Alsof ze feestvieren, zo dartelen de koolwitjes over het groen. Van bloem naar bloem. Vanwege de lekkere nectar of op zoek naar die ene plant om het nageslacht bij hun begin van het leven van voedsel te verzekeren. Als wriemelende wezentjes in rupsgestalte komen ze ter wereld en moeten al kruipend hun kostje naar binnenwerken. Hun kostje kan nogal selectief zijn. Over smaak valt niet te twisten.

Dat zien we bij de koolwitjes: groot koolwitje, klein koolwitje, klein geaderd witje en oranjetipje, waarvan alleen het mannetje op de voorvleugels oranje vleugelpunten heeft.

Zodra ze koolachtige planten opmerken, strijken ze hierop neer. Binnen deze Kruisbloemenfamilie waarderen ze vooral look-zonder-look *Allaria petiolata* (zie de bijgevoegde tekening van Bram van Vliet). Het is een plant met witte kroonbladen, verwant aan de ui en geeft bij het kneuzen dan ook een uiengeur af.

De pinksterbloem lijkt er een beetje op, maar heeft meestal roze gekleurde bloemen. Hij is favoriet bij het oranjetipje.

Een andere vlinder binnen de groep van de witjes, hoewel de kleur meer naar bleekgeelgroen neigt, is de citroenvlinder. Deze vlinder zoekt het graag hogerop in de flora en strijkt als een dame van stand plechtig op het sporkehout om daar haar flesvormige witte eitjes af te zetten. Sporkehout, behorend tot de wegedoornfamilie, heeft bloemetjes (gebroken wit) van ongeveer 5 mm groot die samengebundeld in de bladoksels van deze struik zitten. Ook het groot geaderd witje, soms als zwer-

ver in Nederland, bezoekt het sporkehout om die reden. Maar sporkehout trekt vooral de nachtvinders, waarvan ik alleen de witgekleurde noem: porseleinvlinder, dons-vlinder en de gestippelde houtvlinder (een houtboorder).

De sleedoorn *Prunus spinosa*, uit de rozenfamilie, draagt in de lente ook witte bloesem en wel verspreid over de takken of in groepjes bijeen. Van de forse exemplaren van deze struik moeten vlinders niet veel hebben. Ze kiezen de onooglijke, iele plantjes van circa 20 cm hoog als waardplant voor hun eitjes. Van de dagvlinders zijn er verschillende pages erop aan te treffen. Maar zelfs de koningspage (niet in Nederland voorkomend) is niet echt wit te noemen. Onder de nachtvinders zijn er wel witte exemplaren: witte éénstaart, porseleinvlinder, vliervlinder, bastaardsatijnvlinder, donsvlinder en de nog wat kleinere stippelmotten.

Deze stippelmotten kun je ook vinden op de Éénstijlige meidoorn, eveneens behorend tot de rozenfamilie. Om deze meidoorn kunnen we de witte éénstaart en de bastaardsatijnvlinder zien rondspoken. Er is zelfs een trefkans -naarmate we meer hetere zomers krijgen- het groot geaderd witje na een sierlijke vlucht erop aan te treffen. Maar de soort biotoop zal ook een rol spelen.

Een andere soort uit de rozenfamilie is de appel, waarvan de bloesem ook roze kan zijn (met gele helmknoppen). De bastaard satijnvlinder en de donsvlinder vinden deze boom, evenals de eerder genoemde gestippelde houtvlinder, ook een geschikte waardplant. Het forse, witkleurige vrouwtje van de plakker wil voor haar rupsen, die wel 7 cm lang kunnen worden, graag op de appel neerstrijken. Overigens is het mannetje van de plakker wel de helft kleiner en bruiner van kleur met gevederde antennen.

Als laatste noem ik de boswilg met haar witte, zijdeachtige katjes. De plakker kan hier ook op aangetroffen worden. Evenals: de witte hermelijnvlinder, de satijnvlinder en de donsvlinder. Ik noem dan ook nog de zwarte L-vlinder (die verder wit is) en een wit uiltje: de psi-vlinder, die eerder zilverachtig is.

Zijn ze dat allemaal, wat witte vlinders betreft? Welnee. Om er nog een paar te noemen: kleine rietvink, grasbeer, witte tijger zijn ook wit, maar kiezen liever voor andersoortige waardplanten (bijvoorbeeld grassen). Of dat te maken heeft met hun beestachtige namen? Misschien daarover een andere keer!

Nieuws uit de Boezem

tekst: Richard Slagboom, foto Albert Molenaar

Het broedseizoen is op het moment van schrijven (8 mei) al in volle gang. Sommige vogels hebben inmiddels jongen, andere zijn zelfs al begonnen aan een tweede legsel. Tegelijkertijd arriveren nog altijd verschillende trekvogelsoorten uit Afrika. De laatste soorten, zoals de spotvogel en bosrietzanger, komen doorgaans pas in mei aan.

Op Koningsdag hebben vrijwilligers van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard opnieuw de vlotjes voor de zwarte stern in de Nederwaard uitgelegd. Nu is het afwachten of de vogels de vlotjes ook daadwerkelijk zullen bezetten. Op het moment van schrijven was het nog opvallend rustig, al komt dat vaker voor. De eerste zwarte sterns waren in de tweede helft van april al in Kinderdijk aanwezig, maar deze vogels trekken vaak eerst nog verder door naar andere delen van Nederland en Europa. De Boezems van Kinderdijk zijn door Nederland aangewezen als Natura 2000-gebied: natuurgebieden die van groot belang zijn voor beschermde soorten. In Kinderdijk gaat het onder andere om de purperreiger, zwarte stern en de snor. Die laatste is onder vogelaars bekend als een "kbv'tje": een klein bruin vogeltje. De snor dankt zijn naam aan zijn opvallende zang, die doet denken aan het aanhoudende snorrende geluid van een ouderwetse wekker of een naaimachine: "snrrr-snrrr-snrrr". De soort leeft voornamelijk in uitgestrekte rietvelden. Vroeger kwam de snor verspreid voor in het hele boezemgebied, maar door het verdwijnen van rietlanden in de Overwaard is de vogel tegenwoordig vooral in de

Nederwaard te vinden. Op 25 april van dit jaar telde de inventarisatiegroep van de vogelwerkgroep daar 17 territoria, tegenover slechts één in de Overwaard. Het voorkomen van de snor zegt veel over de kwaliteit van de rietlanden.

De meest bijzondere waarneming van dit seizoen kwam echter niet van een teller van de vogelwerkgroep, maar van Wim Verloop, bewoner van de Molenstraat. In de laatste week van april hoorde hij vanuit de Nederwaard een opvallend geluid dat deed denken aan een harde zweepslag een porseleinhoen! Dit is misschien wel een van de meest mysterieuze vogels van Nederland. Vaak hoor je de soort jarenlang niet, laat staan dat je hem te zien krijgt. En dan ineens zijn ze er weer. Op 30 april riepen zelfs op meerdere plekken in de Nederwaard porseleinhoentjes. Nu is het hopen dat al dat geroep succesvol is geweest en ook vrouwtjes heeft aangetrokken.

In de volgende editie van Nieuws uit de Boezem leest u meer over de resultaten van het broedseizoen van 2026. Dan zal bijvoorbeeld duidelijk zijn hoeveel purperreigers er hebben gebroed.

Wie wil weten welke vogelsoorten in 2025 in de Boezems van Kinderdijk hebben gebroed, kan de volledige rapportage vinden op de website van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard:

<https://nwwa.eu/publicaties/publicaties-vogelwerkgroep/>

Porseleinhoen

Botanische parels van Nederland Deel 1: Het begin van mijn fascinatie

tekst: Rick Dekker

Rick Dekker is enthousiast lid van de vogelwerkgroep binnen de NVWA, en een gedreven fotograaf. Hij geeft daarom praktijkworkshops natuurfotografie in de Heemtuin en het Alblasserbos. Ook het bewerken van foto's is één van zijn kwaliteiten.

Dit is een samenvatting van deel I uit een serie artikelen over orchissen, geschreven als een persoonlijke ontdekkingsstocht door de wereld van deze botanische parels en zijn studie van deze vaak onbekende, plantensoort in Nederland. Ook in onze Heemtuin kunt u orchissen zien. Zijn volledige verhaal kunt u vinden op onze website: www.nvwa.eu.

Wat zijn orchissen?

Wie aan orchideeën denkt, denkt al snel aan de kleurrijke bloemen die op grootmoeders vensterbank staan. U weet wel, de vaak tropisch uitziende, roze of witte vlinderachtige bloemen die aan een stokje lijken te groeien. Maar dat is maar één van de honderden orchideefamilies en één van de duizenden soorten die er wereldwijd te vinden zijn. Het is zelfs de grootste bloemenfamilie ter wereld en telt zo'n 35.000 soorten. Enkele van die soorten bloeien ook in ons, totaal niet tropisch, landje en dan zijn er ook nog hybride- en ondersoorten. Totaal kunnen er in Nederland tegen de 100 (onder)soorten en hybrides gevonden worden!

Ik heb tot aan het begin van dit jaar al 15 soorten gezien. Dat lijkt niet veel maar van de 38 soorten die in Nederland voorkomen zijn er 32 zeldzaam. Het zijn dus niet 'zomaar' plantjes.

Bloei

Ze bloeien meestal tussen april en augustus met vaak opvallende bloemen en kleuren. Hun vormen, bijvoorbeeld een vergroeide lip (de labellum) zijn lokplaatsen voor insecten.

Veel orchideeën gebruiken complexe manieren om bestuivers aan te trekken, zoals visuele mimiek en geurstoffen.

Hieronder staan enkele voorbeelden:

- hondskruid (*Anacamptis pyramidalis*) produceert geurstoffen die vlinders aantrekken.
- bijenorchis (*Ophrys apifera*) bootst het uiterlijk van een vrouwtjesbij na en lokt zo mannelijke bijen, al is deze soort in Nederland meestal zelfbestuivend.
- moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) wordt vaak bezocht door zweefvliegen, wespen en andere insecten.

De gewone rietorchis

De bijenorchis

De brede wespenorchis

De meeste Nederlandse orchideeën produceren duizenden tot miljoenen zeer kleine, stofachtige zaden die gemakkelijk door de wind verspreid worden over grote afstanden. Echter de kiemingskans is uiterst klein omdat de zaden alleen kunnen kiemen wanneer ze in contact komen met de juiste schimmelsoort. Ze zijn daarvoor afhankelijk van specifieke grondschimmels. De meeste orchissen kunnen er lang over doen om zichtbaar te worden. Soms tot 8 jaar voordat er een blad tevoorschijn komt!

Maar ook ondergronds planten orchissen zich voort vanuit hun wortelstelsel.

Van groot belang voor het ontstaan van orchissen is het landschap, het type grond. Zo heeft de Brede Orchis een hele sterke voorkeur voor de plantgemeenschap van de "matig voedselrijke graslanden." Bij plantgemeenschappen kun je doormiddel van co-existentie (*betekent: samenleven*) zien met welke soorten hij het meest samen wordt gezien. Bij het zien van gewoon reukgras, veldzuring, echte koekoeksbloem en grote ratelaar is de kans erg groot dat er ook ergens een brede orchis (*Dactylorhiza majalis*) staat.

In Deel II komen de orchissen in de Alblasserwaard aan de orde.

Kauw (foto: Rick Dekker)

Het motto van de werkgroep scholen is: 'Naar buiten!'

tekst en foto's gemaakt door de schoolwerkgroep

Maar wat als....het heel hard regent? Dan halen we 'buiten' gewoon naar 'binnen'.

We zijn op zoek naar kriebelbeestjes

Woensdag 25 maart begint met zon en een prachtig blauwe lucht. Niets lijkt erop dat het deze dag een dag gaat worden met heel veel regen. Of toch wel? De wind wakkert aan.

Intussen is een leerkracht van groep 1 met haar 17 leerlingen en begeleidende ouders op weg naar het Streeknatuurcentrum. Daar zijn op dat moment twee schoolgidsen bezig met de voorbereiding van de les over kriebelbeestjes.

Loeppotjes, loepjes en lepels worden in tasjes gedaan zodat kinderen die mee naar buiten kunnen nemen. De bijbehorende powerpoint wordt klaargezet en ook wat levend materiaal ligt op de tafel om te laten zien.

Als de kinderen binnenkomen is aan hen te zien (en te horen) dat ze er zin in hebben. Voorbereid op eventueel wat regen. Want als het enigszins kan, gaan we naar buiten. Buiten kun je echt ervaren hoe de natuurlijke omgeving is. Daar mag je vies worden en alles goed bekijken, ruiken en luisteren naar de geluiden. Zelfs een enkele keer ook proeven. Eerst nog even binnen luisteren en kijken naar wat de gidsen vertellen.

Kinderen zijn nieuwsgierig en weten zelfs ook al enkele kriebelbeestjes te benoemen. Het lieveheersbeestje is meestal favoriet. Dan volgt het eten van een tus-sendoortje en de nodige toiletbezoeken. We gaan in twee groepen op pad. De eerste groep is al buiten, de tweede groep volgt wat later om elkaar niet teveel in de weg te lopen. Echter, al snel komt de eerste groep weer terug omdat de harde regen spelbreker is. Beetje teleurstellend voor de kinderen. Dan wordt besloten om buiten naar binnen te halen. Een paar ouders en een schoolgids gaan buiten bladeren, grond en takken verzamelen. Dit wordt in plastic bakken gedaan. De vloer van de educatieruimte wordt nu een soort bosgrond. Bakken worden verspreid door het lokaal neergezet. Het onderzoeken kan beginnen. Kinderen vinden vanalles. Wormen, torretjes, duizendpoten, pissebedden.

Met interesse zijn ze bezig. Het is minstens zo leuk als het onderzoek buiten. Alleen de beweging wordt gemist en dat is duidelijk te merken na enige tijd. Na ruim anderhalf uur wordt de les afgerond en gaat de groep tevreden naar school terug.

Voor de gidsen nu de taak om alle bosgrond weer op te ruimen. Uiteraard geeft ook het opruimen voldoening. Kinderen zijn weer een natuurervaring rijker.

'Buiten is binnen'

Er wordt heel wat gespeurd

Maar wat is dit dan?

SCHOOLGIDSEN CURSUS

Word schoolgids en begeleider van natuurbeleving voor kinderen

Een inspirerende cursus over natuur, kinderen en buiten beleven!

September
t/m december
2026

WAT GA JE DOEN?

Als schoolgids leer je hoe je kinderen op een leuke, boeiende en leerzame manier kennis laat maken met de natuur. Je ontdekt alles over planten, dieren, seizoenen en het landschap in de Alblasserwaard. Daarnaast leer je hoe je activiteiten voorbereidt en begeleidt, die aansluiten bij verschillende leeftijden.

INHOUD CURSUS

Vogels

Wilde bloemen
& planten

Waterdierjes

Insecten &
bodemdieren

Didactiek &
begeleiding

VOOR WIE?

Voor iedereen die het leuk vindt kinderen de natuur te laten ervaren en daar zelf ook van wil leren.

MEER INFORMATIE

Ben je geïnteresseerd of wij je meer weten?
Neem contact op via: educatie@nvwa.eu

Wat ga je doen?

Je leert kinderen op een eenvoudige en leuke manier de natuur ontdekken.

Wat leer je?

Je krijgt kennis over planten, dieren en hun leefomgevingen en leert hoe je dit op een praktische manier overdraagt.

Samen en praktisch

Je werkt samen met andere natuurliefhebbers en gaat veel naar buiten.

Tijd & locatie

De cursus start in september en loopt t/m december 2026, gedurende 5x zaterdagmorgen en 1x een avond. De cursus wordt gehouden in het Streeknatuurcentrum Alblasserwaard.

ruiken - voelen - horen - ontdekken !

Open middag NVWA

tekst en foto's: Linda Manz en Tom Kalkman

De open middag van de NVWA was

Urolijk

Eieren tellen

Een deel van de barploeg

Gezellig druk

Ondanks de tropische hitte buiten

En vooral ook informatief en leerzaam

De Planten-en Insectenwerkgroep en de werkgroep Educatie hadden flink uitgepakt:

Wat zie je als je goed naar een blad van een plant kijkt?

En hoe maak je het geluid van een kikker?

De werkgroep Educatie had aquaria gevuld met slootwater en daarin rondzwemmende schrijvers (Gyrindae), waternlooien en meer neergezet.

En hoe ziet een Amerikaanse rivierkreeft er in het echt uit?

Ja, helaas gevangen in de sloot bij het centrum. De rivierkreeften zijn ook actief in de sloot en ze eten veel op en zorgen dat de oevers afkalven.

Ondertussen zijn er ook presentaties

Richard Slagboom, coördinator van de Vogelwerkgroep vertelde over landschappen en de dieren van de Boezems bij Kinderdijk en over het werk van de Vogelwerkgroep. Bijvoorbeeld over de nesteilandjes voor de zwarte stern (moeraszwaluw), de purperreiger en de (afnemende aantallen) kikkers.

Rick Dekker gaf een presentatie over het programma fotobewerking (Lightroom). Je maakt een foto, en denkt: "Te veel rood, eigenlijk teveel 'omgeving'; ik zou hem wat zachter willen hebben maar niet zo 'wit'..." Aan de hand van vele voorbeelden liet hij de mogelijkheden van een fotobewerkingsprogramma zien.

Rick Dekker

De vraag is: hoe laat je nu zo'n foto het verhaal vertellen van die ene spin die er op staat?

Meer over de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard en haar doelen

Ook kwam in de grote zaal van het Streeknatuurcentrum, de Natuur- en Vogelwacht 'Alblasserwaard' (NVWA) aan de orde.

Koos Leeuwenstein, de PR-manager van de NVWA, vertelde met veel passie in de grote zaal over de plannen van de vereniging, zowel over de activiteiten als over de plannen met het gebouw van de vereniging. Het doel is: het actief streven naar meer bewustzijn over de natuur in de Alblasserwaard, dus meer inzet voor natuurbehoud in onze Alblasserwaard en vooral ook meer educatie. Zowel voor kinderen, als voor volwassenen. Dat vertaalt zich in meer dan alleen activiteiten waar iedereen op kan inschrijven. Het gaat ook om grote groepen kinderen in het basisonderwijs, educatiemiddagen, wandelingen, maandelijkse lezingen en veel meer.

Koos Leeuwenstein

De Heemtuin

Ook in deze hitte waren er nogal wat mensen geïnteresseerd in de geschiedenis van de Alblasserwaard. Zij wilden dat concreet meemaken met behulp van de begeleide rondwandeling door de Heemtuin.

Leen den Ouden wachtte geduldig tot Koos zijn verhaal beëindigd had. Daarna gaf hij achtergrondinformatie over de Heemtuin en over wat er te zien is. De groep vertrok tenslotte onder zijn begeleiding naar de Heemtuin.

Leen den Ouden

Ringgroep

Aan de andere kant van het gebouw bleek dat de Ringgroep onder leiding van **Ad Kooij** tegen alle verwachting in toch een vogel ving met een vangnet. Voor wie het nut en de werkwijze van het vogels ringen niet kent, neem een kijkje op de website: <https://nvwa.eu/>.

Het ging om een tuinfluiter, een vrouwtje en was in juni al eerder geringd. Maar ze werd opnieuw gemeten, gewogen en geregistreerd. Op deze wijze worden ook de gegevens van geringde vogels nauwgezet bijgehouden.

Ad Kooij

De tuinfluiter

Knotploeg De Kievit

Nog een buitenactiviteit, maar nu even in de schaduw

De Knotploeg is een belangrijke factor in de Alblasserwaard. In opdracht van de provincie, omliggende gemeenten en particulieren en in opdracht van de Natuur- en Vogelwacht Alblasserwaard knotten zij wilgen.

Voor wie nog niet genoeg informatie heeft gehad:

De geschiedenis van de Alblasserwaard

Bij de presentatie stelde **Jacques Verhagen** van Planologie een paar indringende vragen aan een duidelijk geïnteresseerd publiek. Hierna ging hij verder met een overzicht van het ontstaan van de Alblasserwaard tot aan de huidige staat van de Alblasserwaard.

Jacques Verhagen

Voor herhaling vatbaar

Met ongeveer 60 bezoekers kon iedereen terugkijken op een heel geslaagde middag die voor herhaling vatbaar is!

De Paddenpoel in de Heemtuin (foto: Esther Vogel)

SLIEDRECHT www.degrootschagen.nl

- Grondwerken
- Rioleringen
- Bestratingen
- Sloopwerken
- Bodemsanering

BRUILOFTEN VERGADERINGEN EVENEMENTEN

Goed geregeld!

WWW.TILGROEP.NL

KOOIJ-BOUW.nl

• NIEUWBOUW

• VERBOUW

• RENOVATIE

ONTWERPBUREAU • AANLEG • ONDERHOUD

voor als het goed moet zijn!

Voor vragen bel: H.Visser Hoveniers

Nieuwland Parc 153 • 3351 LJ Papendrecht

Tel.: 078-6157889 • Mob.: 06-53257066

info@visserhoveniers.nl • www.visserhoveniers.nl

BELEEFBOERDERIJ

boerderijwinkel

-ruim assortiment biologische producten

-onbespoten fruit uit eigen boomgaard

terras* ontvangstruimte

wandelpad * bijenstal

zorgboerderij

DE HEERLIJKHEID VAN PAPENDRECHT

KERKBURT 56 3354 XK PAPENDRECHT

078-6440599

info@heerlijkheidpapendrecht.nl

www.heerlijkheidpapendrecht.nl

Zand, grind of grond nodig?

Directe levering los gestort of in Big-Bag.

Openingstijden:

maandag t/m vrijdag

7.00 uur tot 17.00 uur

zaterdag

8.00 uur tot 12.00 uur.

Bij Van Vliet Sliedrecht bent u aan het juiste adres voor levering van zand, grind, mijnsteen en tuingrond. Voor verhardingen leveren wij diverse soorten granulaat. Ook kunt u bij ons uw grond, puin- en tuinafval inleveren. Bestellen via de website en telefonisch.

www.vanvliet-sliedrecht.nl

Industrieweg 27
3361 HJ Sliedrecht

T 0184 415 501

E info@vanvliet-sliedrecht.nl

VAN VLIET
SLIEDRECHT

NVWA AL 57 JAAR BEHARTIGER VAN DE NATUUR IN DE ALBLASSERWAARD

Dit magazine is gedrukt op papier dat op verantwoorde manier voor mens en milieu is geproduceerd.

